

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

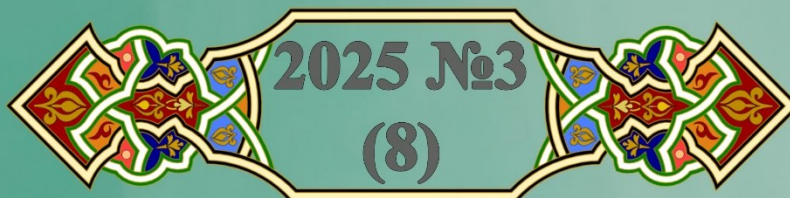
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

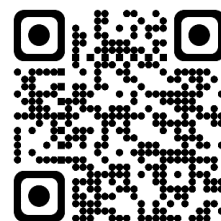
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:	Bosh muharrir o‘rinbosari:
Juliboy ELTAZAROV <i>f.f.d., professor (O‘zbekiston)</i>	Roxila RUZMANOVA <i>f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)</i>
TAHRIRIYAT KENGASHI:	
Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston); Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston); Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston); Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);	Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya); Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya); Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya); Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya); Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH); Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya); Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya); Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon); Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya); Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilshod XURSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston); Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston); Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston); Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: PhD, доцент **Зокир
БАЙНАЗАРОВ** (Узбекистан)

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ**
(Узбекистан)

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAOGU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Zarifa HUSANOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOC AOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING QADIMIY TARIXI

YULDASHEV Muso, YULDASHEVA Dilshoda

TURKIYLAR UZOQ O‘TMISH SIVILIZATSIYASINING SHOHIDI (SHUMER, ETRUSK, SHIMOLIY AMERIKA HINDU VA TURKIY TILLARI QIYOSIDA).....7

SAYFULLAEV Baxtiyor, ERGASHEV Odil, UNGALOV Lazizbek

QO‘SHRABOT TUMANINING QADIMGI TOSH (PALEOLIT) DAVRI YODGORLIKLARI15

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Gulnoz SATTOROVA

RIZO NURNING ADABIYOTSHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLARI.....23

Emrah YILMAZ

DİLİN İÇ YÜZÜ VE KULLANIM ALANLARI29

G‘AFFOROV Alisher

BADIIY ASAR NOMI SIFATIDA QO‘LLANAYOTGAN BIRIKMASHAKLLARNING AYRIM FUNKSIONAL-SEMANTIK XUSUSIYATLARI.....41

ODINAYEV Chingiz

TURK XOQONLIGI DAVRIDA SUG‘D VOHA HUKMDORLIGINING UNVONLAR TIZIMI47

Muhammadixon BUZRUKOV

SA‘DUDDIN MAS‘UD TAFTAZONIYNING SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETIDA SAQLANAYOTGAN RIYOZIYOT ILMIGA OID QO‘LYOZMA ASARI XUSUSIDA.....54

ABBOSOV Habibullo

SOHIBQIRON AMIR TEMUR MA‘NAVIY DUNYOSI ALISHER NAVOIY TALQINIDA60

SAFAYEV Mansur

TURKISTON GILAM SAN‘ATI: KOLLEKSIONERLIK VA KO‘RGAZMALAR FAOLIYATI KONTEKSTIDA.....67

ДОСПАНОВ Октябрь

ИСТОРИКО-ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ И КУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТРАДИЦИОННОГО РЫБОВОДСТВА У НАРОДОВ ЮЖНОГО ПРИАРАЛЬЯ75

FURKATOVA Maxliyo

THE UZBEK ACCUSATIVE CASE IN ENGLISH: A CONTRASTIVE-TYPOLOGICAL STUDY.....83

MUXAMMADIYEV Nodir

QASHQADARYO VILOYATI O‘ZBEK SHEVALARIDAGI O‘ZLASHMA SO‘ZLAR SEMANTIKASI90

Uzm. Esra Yarız

BEDRİYE NAİM MUTLU‘NUN “BİTMEYEN HİKÂYELER” VE “AİLE AĞACI” KİTAPLARI ÜZERİNE İNCELEMELER95

Zeynep GÜLER

SEVİNÇ ÇOKUM‘UN HİLAL GÖRÜNÜNCÜ ROMANINDA TÜRKÇÜ TAVIRI.....102

ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK

SATTOROV Begzod

XITOY VA TURKIY ADABIYOTDA KONNOTATIV NOMINATSIYA: MAQOLLAR VA SHE‘RIYAT KONTEKSTIDA TADQIQOT108

Foziljon SHUKUROV

“JAVOBIYA” AN‘ANASINING MOVAROUNNAHR SHOIRLARI IJODIDAGI O‘RNI115

BAYIMBETOVA Mexriban

THE FORMATION SYSTEM OF IMITATIVE WORDS IN THE ENGLISH AND KARAKALPAK LANGUAGES.....120

РАДЖАБОВ Анвар

РЕЦЕПЦИЯ ТЮРКО-ПЕРСИДСКОЙ ПОЭЗИИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РУССКИХ ПОЭТИЧЕСКИХ ПЕРЕВОДОВ128

AZIZ MUSHTARIY!

Ushbu sonning asosiy o'qi, tilning badiiy chuqurligi bilan tarixning qadimiy izlarini birlashtiruvchi o'ziga xos tadqiqotlardan tashkil topgan. She'riyatda til birliklarining takrori va konnotativ quvvati, Alisher Navoiyning ulug' hukmdor Amir Temurning ma'naviy dunyosiga doir sharhlari, Turk-fors she'riyatining ruscha tarjimalari ushbu yozuvning adabiyot kategoriyasidagi asosiy doirasini shakllantirgan. Shu bilan birga, Xitoy va turkiy adabiyotdagi konnotativ nominatsiya, ingliz va qoraqalpoq tillaridagi taqlid so'zlarning yasash tizimi qiyosiy ravishda ko'rib chiqilgan. Tarix va arxeologik tadqiqotlar orqali turkiy xalqlarning qadimiy Shumer va Etrusk tillari bilan qurgan sivilizatsion aloqasiga diqqat jalb etilgan. Turk Xoqonligi davridagi Sug'd unvonlar tizimlari o'rganilgan va Qo'shrabat hududidagi Paleolit davriga oid arxeologik topilmalar vositasida madaniy merosimizning turli qatlamlari ko'z oldiga keltirilgan. Yakunda; Turkiston gilam san'atining kolleksiyonerlik kontekstidagi qadri, Samarqandda topilgan noyob matematika qo'lyozmasining muhtevosi, badiiy asarlar nomining funksional xususiyatlari, tilning ichki mohiyati va qo'llanish sohalari, Qashqadaryo shevalaridagi o'zlashma iboralarning semantikasi bilan to'ldirilgan ushbu boy to'plam, o'quvchilarga madaniy va ilmiy jihatdan turli xil istiqbollarni taqdim etmoqda.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

The central axis of this issue consists of original research that integrates the artistic depth of language with the ancient traces of history. The recurrence and connotative power of linguistic units in poetry, Alisher Navoi's commentaries on the spiritual world of the great ruler Amir Timur, and the reception of Turco-Persian poetry through Russian translations have formed the core framework for the literature category of this writing. Furthermore, connotative nomination in Chinese and Turkic literature, and the word-formation system of imitative words in the English and Karakalpak languages have been comparatively addressed. Through historical and archaeological studies, attention has been drawn to the civilizational connection established by the Turkic peoples with the ancient Sumerian and Etruscan languages. The titles of the Sogdian rulers during the Turkic Khaganate period have been examined, and various layers of our cultural heritage have been brought to light through Paleolithic archaeological findings in the Qushrabad region. Finally; this rich compilation, completed with the value of Turkestan carpet art in the context of connoisseurship, the content of a rare mathematics manuscript found in Samarkand, the functional characteristics of artistic work titles, the inner essence and areas of use of language, and the semantics of non-literal expressions in the Kashkadarya dialects, offers various perspectives to readers from a cultural and scientific standpoint.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Bu sayının ana eksenini, dilin sanatsal derinligi ile tarihin kadim izlerini birleştiren özgün araştırmalardan oluşmaktadır. Şiirde dil birliklerinin tekrarı ve çağrışımsal gücü, Alî Şîr Nevâî'nin büyük hükümdar Emir Timur'un manevi dünyasına dair yorumları, Türk-Fars şiirinin Rusça çevirileri konuları yazının edebiyat kategorisindeki temel çerçevesini oluşturmuştur. Bununla birlikte Çin ve Türk edebiyatındaki konnotatif adlandırma, İngilizce ve Karakalpakça'daki yansıma sözcüklerin yapısı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tarih ve arkeoloji çalışmaları üzerinden Türklerin kadim Sümer ve Etrusk dilleriyle kurduğu medeniyet bağlantısına dikkat çekilmiştir. Türk Kağanlığı dönemindeki Soğd unvan sistemleri incelenmiş ve Kuşrabad bölgesindeki Paleolitik döneme ait arkeolojik bulgular aracılığıyla kültürel mirasımızın farklı katmanları gözler önüne serilmiştir. Son olarak; Türkistan kilim sanatının koleksiyonerlik bağlamındaki değeri, Semerkant'ta bulunan nadir bir matematik el yazmasının muhtevası, bediî eserlerin işlevsel özellikleri, dilin iç yüzü ve kullanım alanları, Kaşkadarya ağızlarındaki dolaylı anlatımların semantiği ile tamamlanan bu zengin seçki, okuyuculara kültürel ve bilimsel açıdan farklı perspektifler sunmaktadır.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Основу данного выпуска составляют оригинальные исследования, которые объединяют художественную глубину языка с древними страницами истории. В разделе поэзии рассматриваются повторяемость и коннотативная сила языковых единиц; представлены комментарии Алишера Навои, посвящённые духовному миру великого правителя Амира Темура; а также анализируются русские переводы тюрко-персидской поэзии, формирующие основное направление литературной категории этого номера. В сравнительном аспекте анализируются коннотативная номинация в китайской и тюркской литературе, а также система словообразования звукоподражательных слов в английском и каракалпакском языках. Посредством исторических и археологических исследований обращается внимание на цивилизационные связи тюркских народов с древними шумерским и этрусским языками. Изучены системы согдийских титулов периода Тюркского каганата, а археологические находки палеолитического периода, обнаруженные на территории Кушрабадского региона, позволяют реконструировать различные пласты нашего культурного наследия. В заключение, этот обширный сборник, дополненный исследованиями о ценности туркестанского коврового искусства в контексте коллекционирования, содержании уникальной математической рукописи, найденной в Самарканде, функциональных особенностей наименований художественных произведений, внутренней сущности и сферах употребления языка, а также семантики заимствованных выражений в кашкадарьинских говорах, предлагает читателям широкий спектр культурных и научных перспектив.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

QASHQADARYO VILOYATI O‘ZBEK SHEVALARIDAGI O‘ZLASHMA SO‘ZLAR SEMANTIKASI

MUXAMMADIYEV Nodir Rustamzoda,

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

2-bosqich tayanch doktranti (Samarqand, O‘zbekiston)

 E-mail: muxammadiyevnodir93@gmail.com

 ORCID: 0009-0001-8475-1500

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17499532>

Annotatsiya: Mazkur maqolada Qashqadaryo viloyati o‘zbek shevalarida qo‘llanilayotgan o‘zlashgan leksik birliklarning semantik xususiyatlari tahlil qilingan. Shevalarda ishlatilayotgan o‘zlashma so‘zlarning lug‘aviy va kontekstual ma‘nolari, ularning adabiy til bilan farqi, tarixiy-etimologik ildizlari hamda mahalliy sharoitdagi o‘zgarishlari yoritilgan. Noqardosh tillardan kirib kelgan so‘zlarning mintaqaviy o‘zgarishi, moslashish darajasi va semantik ma‘no qamrovi asosida ko‘rsatib berilgan. Maqolada til o‘zaro ta‘siri natijasida yuzaga kelgan lingvistik hodisalar orqali Qashqadaryo shevalarining lug‘aviy boyligi va o‘ziga xosligi ochib berilgan. Tadqiqot natijalari shevaga xos leksikani qiyosiy o‘rganish, tarixiy tilshunoslik va madaniy aloqalarni yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlari: *Qashqadaryo shevalari, o‘zlashma so‘zlar, o‘zlashish holati, semantikasi, leksik ma‘no, leksikologiya, til rivoji, sheva, tillararo o‘zaro ta‘sir, dialektologiya.*

СЕМАНТИКА ЗАИМСТВОВАННЫХ СЛОВ В УЗБЕКСКИХ ГОВОРАХ КАШКАДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация: В данной статье анализируются семантические особенности заимствованных лексических единиц, употребляемых в узбекских говорах Кашкадарьинской области. Освещены лексические и контекстуальные значения заимствованных слов, их отличие от литературного языка, историко-этимологические корни, а также изменения в локальных условиях. Показаны региональные вариации слов, пришедших из неродственных языков, степень их адаптации и семантический охват. Через лингвистические явления, возникшие в результате межъязыковых контактов, раскрывается лексическое богатство и самобытность кашкадарьинских говоров. Результаты исследования имеют важное значение для сравнительного изучения диалектной лексики, исторического языкознания и освещения культурных связей.

Kalit so‘zlar: *Кашкадарьинские говоры, заимствованные слова, процесс заимствования, семантика, лексическое значение, лексикология, развитие языка, говор, межъязыковое взаимодействие, диалектология.*

SEMANTICS OF WORDS ADOPTED FROM THE PERSI-TAJIK LANGUAGE INTO THE UZBEKISTAN DIALECTS OF THE KASHKADARYA REGION

Abstract: This article analyzes the semantic features of lexical units used in the Uzbek dialects of the Kashkadarya region and adopted from the Persian-Tajik language. The lexical and contextual meanings of the words used in the dialects, their differences from the literary language, historical and etymological roots, and changes in local pronunciation are highlighted. The regional changes, degree of locality, and semantic expansion of words imported from the Persian-Tajik language are shown on the basis of examples. The article reveals the lexical richness and uniqueness of the Kashkadarya dialects through linguistic phenomena that arose as a result of

language interaction. The results of the research are of great importance in studying dialect lexis, historical linguistics, and illuminating cultural ties.

Keywords: *Kashkadarya dialects, Persian-Tajik words, loanwords, semantics, lexical meaning, lexicology, development of the Uzbek language, dialect, language interaction, dialectology.*

Kirish. Ma'lumki, boshqa o'zbek shevalari qatori Qashqadaryo viloyatidagi o'zbek shevalarining semantik qatlamlarini o'rganar ekanmiz, umumxalq o'zbek tili va shevalarida uchragani singari ularda turkiy so'zlar bilan bir qatorda, o'zlashma so'zlar ham mavjud ekanligini ko'ramiz. Bundan tashqari, o'zlashgan so'zlarning miqdori o'zbek adabiy tili, uning lahja va shevalarida bir xil emas. Masalan, markaziy va shahar shevalarida rus tili elementlari ko'proq qo'llangan holda, olis hududlarda fors-tojik birliklar nisbatan ko'p o'zlashgan.

O'zbek tili leksikasi qatlamining kattagina qismini boshqa tillardan o'zlashgan so'z va terminlar tashkil qiladi. Tilshunoslarning ta'kidlashlaricha, o'tgan asrning oxirlarida o'zbek tili leksikasining salkam qirq foizi o'zlashmalardan iborat bo'lgan. Ularning yigirma olti foizi rus tilidan o'zlashgan so'zlar bo'lsa, qolgani rus bo'lmagan boshqa tillardan o'zlashgan. Boshqa tillar bilan solishtirilganda, o'zbek tilidagi o'zlashmalarning miqdorini kam, -deb bo'lmaydi. Masalan, rus va boshqa Yevropa tillarida o'zlashmalar miqdori oltmish foizdan kam emas ekan [Mirtojiyev M., Mahmudov M. 1992: 108].

Ikki xalq o'rtasidagi lisoniy aloqalar bo'yicha bir qator tadqiqotlar yaratilgan [Yusupov, 1974; G'ulomov, 1983; Zokirov, 2007; Jo'rayev, 2018]. Haqiqatan, O'zbekiston va Tojikistonning juda ko'plab shahar va qishloqlarida ikki xalq vakillari qadimdan birga istiqomat qilishi natijasida ikki tillik yuzaga kelganligi bois har ikki til leksik qatlamiga so'zlar o'zlashtirilishi tabiiydir. O'zbek tili leksikasidagi kasb-hunar terminlarinig qariyb 26 foizini fors-tojikcha leksemalar tashkil etadi [Abdiyev, 2005: 114].

Darhaqiqat, semantika leksikologiyaning ma'no taraqqiyoti masalalarini o'rganuvchi muhim bir tarmog'idir. Unda til lug'at tarkibidagi leksik birikmalarining tabiati, ulardagi omonimiya, sinonimiya, antonimiya va polisemiya kabi hodisalar o'rganiladi. Professor V.A. Zvegintsevning ko'rsatishicha, semasiologiya bilan aloqador bo'lgan har bir ishda so'zlarning anglatgan leksik ma'nolarini aniqlash asosga olinishi kerak, chunki har bir so'zning ma'nosi uning leksik-semantik variantlari yig'indisidan tashkil topadi [Звегинцев, 1957: 122–126].

Har bir tilning lug'at tarkibidan joy olgan har qanday so'z, xoh u o'zlashma bo'ladimi, xoh tilning asl lug'at tarkibiga oid so'z bo'ladimi, u ma'nolar anglatishi bilan ahamiyatlidir. So'z ma'nosini o'rganish tilshunoslik uchun asos, poydevor qimmatiga ega [Mirtojiyev, 2010; 3].

Tildagi so'zlarning semantik taraqqiyotini shu tilda so'zlashuvchi xalqlarning tarixiy taraqqiyoti bilan bog'liq holda tekshirish kerak. Tarixiy voqea va hodisalar avvalo tilning lug'at sostavida, xususan, so'zlarning leksik ma'nosida o'z ifodasini topgan bo'ladi. Qashqadaryo viloyati shevalarida faol qo'llanadigan deyarli barcha turkiy tillarda mavjud bo'lgan “qul” so'zining bu xususiyatini ko'rish mumkin. Masalan, sharqshunos Lev Nikolayevich Gumilevning ko'rsatishicha, bu so'z qadimda qaram – vassal, ma'nosida qo'llangan [Гумилёв, 1993: 124].

So'z semantikasidagi o'zgarishlar birdaniga vujudga keluvchi hodisalar emas. So'zlarning boshqa tushunchalarni ifodalashiga ko'chishi ular ma'nosida yuz beruvchi murakkab evolyutsion protsesslar natijasi bilan bog'lanadi. Bunday holatlarda ma'lum bir tushunchani ifodalovchi ayrim so'zlarning ma'no doirasi kengayadi yoki torayadi, ba'zan esa ular arxaiklashib, iste'moldan chiqib ketadi. So'zlar hayoti bilan bog'liq bo'lgan bunday jarayonlar genetik jihatdan turlicha

bo‘lgan leksik birikmalarda baravar amal qilaveradi. Masalaga shu nuqtayi nazardan yondoshganda, til leksikasining o‘zlashgan qatlamiga mansub bo‘lgan so‘zlarning semantik xususiyatlarini ana shu jarayonlar bilan bog‘lab ko‘rsatish lingvistik jihatdan muhim ahamiyatga egadir. Qashqadaryo viloyatida o‘zbek tili shevalari leksikasidagi o‘z so‘zlari bilan bir qatorda, o‘zlashma so‘zlar ma’nosida ham turli farqli o‘zgarishlar yuz bergan. Ularning har birini barcha ma’no xususiyatlari bilan alohida-alohida ko‘rsatish maqsadga muvofiqdir.

O‘zbek va tojik xalqlarining ota-bobolari qadimdan shu yurtida yashab kelishgan. Birgalikda mehnat qilishi va muomala jarayonida har ikkala tilga bir-biridan juda ko‘plab so‘zlar o‘zlashgan. Bu aloqalar eramizning I asrlarida turkiy va eroniy qabilalar bir-biriga singib ketishi natijasida tojik va o‘zbek xalqlari paydo bo‘lishidan boshlangan. Bu aloqalar hozirgacha davom etib kelmoqda. Tojik tili va uning shevalari hozirgi kunda o‘zbek shevalarining ayrim regionlari bilan o‘zaro munosabatda bo‘lib turibdi [O‘zbek shevalari leksikasi, 1991: 61]. Xuddi shunday hududlardan biri Qashqadaryo viloyati hisoblanadi.

Boshqa shevalarda bo‘lganidek, Qashqadaryo o‘zbek shevalarida o‘zlashgan fors-tojik so‘zlarining ba’zilarida o‘z ma’nolarida saqlangan, ularning ayrimlarida esa ma’no doirasi toraygan yoxud kengaygan va boshqa ma’nolar ifodalashga ko‘chgan: *dastixan-dasturxon*, *memon-mehmon*, *meyiz-mayiz*, *romal-ro‘mol*, *berg-barg*, *xorma-xurmo*, *darax-daraxt*, *gush-go‘sh*, *digon-dehqon*, *murud-nok*, *legen-lagand*, *mozduz-mo‘zado‘z*, *satrash-sartarosh*, *nibira-nabira*, *navay-nonvoy*, *sodiger-savdogar* va boshqalar.

Fors-tojik tilida polsemantik xarakterdagi so‘zlarning ayrimlari o‘zbek tili ixtiyoriga o‘tgach, o‘zlari ifodalagan ma’nolarning hammasida ham qo‘llan olmaydi, ularning ba’zilar unutiladi va ko‘p ma’nolilik xususiyatlari cheklanadi. Bu tabiiy holat, chunki so‘zlar bir tildan ikkinchi tilga o‘tganda, anglatgan ma’nolardan ba’zilar uning boshqa ma’nolaridan ajratib olinadi.

Quyida ana shunday xarakterda ega bo‘lgan fors-tojik so‘zlarning anglatgan ma’nolari to‘g‘risida ba’zi faktlar keltiramiz.

Dil: fors-tojik tiliga mansub bo‘lgan bu so‘z monosemantik ma’noda yurak qo‘llanishidan tashqari, sintaktik konstrukstiyalar sostavida: a) kishi organizmining ma’nolaridan biri. *Dili kasal*, *yurak kasal*, *bemorning yuragi*, *dili sihat-sog‘lom yurak*, *sanduqi dil*, *ko‘krak qafasi*; b) inson xususiyati, *dili sof – sofdil*; v) kishilar orasidagi yaqin munosabat: *dili xudro kushodan – ko‘nglidagi bildirmoq*; g) inson tabiati va kayfiyati bilan bog‘liq holatlar: *dil kushodan – ko‘ngil ochish*, *dili o‘kushoda shud – bahridili ochildi*, *xotirjam bo‘ldi*, *xursand bo‘ldi*, *quvondi*: *dilash orom girift – ko‘ngli joyiga tushdi*, *xotirjam bo‘lmoq*, *ko‘ngli tinchimoq*, *nafas rostlamoq*, *dam olmoq*, *hordiq chiqarmoq*; d) payt, vaqt: *dili shab – yarim kechasi*: *dili ro‘z – tush vaqti*, *peshin*; y) turli hodisa va holatlarga munosabat: *dil kardan – jasurlik qilmoq*, *jur‘at qilmoq*; *dilash nashud – jur‘at qilolmaslik* kabi bir qancha ma’nolarni ifodalaydi.

O‘zbek tilida *dil* so‘zi yuqorida sanab ko‘rsatilgan ma’nolarning hammasida qo‘llan olmaydi. Bu so‘z mazkur tilda o‘zining *yurak*, *ko‘ngil* ma’nolari bilan bog‘liq bo‘lgan ayrim holatlardagina ishlatiladi:

Durbun – durbin. Bu so‘z fors-tojik tilida uzoq masofani yaqin qilib ko‘rsatuvchi asbob. *Bo durbin nigoh kardan – durbin bilan qaramoq* ma’nosini ifodalaydi. Shuningdek, u shaxsga nisbatan ham qo‘llanib, *uzoqni ko‘ruvchanlik*, *sezuvchanlik*, *oldindan biluvchanlik*, *ehtiyotkorlik*, *ziyraklik*, *andishalilik* va *tadbirlilik* kabi xislatlarni ham ifodalash uchun ishlatiladi:

Nuqtai xush guftaast on durbin,

Adl dorad mulkro qoim, na din [Jomiy, 1890: 2].

Keltirilgan misralardagi birinchi qo‘llanishda (*durbintar kase*), so‘zi shaxsning oldindan biluvchanligi, sezgirligi va keyingi qo‘llanishlarda esa (*mardumi durbin*), durbin shaxsning mulohazali, andishali, tadbirli kabi xislatlari ma’nosini ifodalash uchun xizmat qilgan. *Durbin* (sohibi qobiliyati az masofai dur didani chizho, tezbin, tezchashm), so‘zi o‘zbek tilida predmet tushunchasini ifodalovchi asbob ma’nosidagina qo‘llanadi [Фарҳанги забони тоҷикӣ, 1969, 1: 402].

O‘zbek tiliga o‘zlashgan fors-tojik so‘zlarining ayrimlari, tojik tilida qo‘llanishidan farqli ravishda, ma’no ifodalarini bir muncha kengaytirgan. Bunday xarakterga ega bo‘lgan so‘zlar turli lingvistik xususiyatlarda ko‘zga tashlanadi. Chunonchi, ulardan ayrimlari fors-tojik tilida shakllangan formalarini o‘zgartirmagan holda bunga fonetik xususiyati kirmaydi, ma’no ifodasini kengaytiradi. Masalan, *jahan* – *jahon* so‘zi fors-tojik tilida *koinot va olam* ma’nolaridagina qo‘llanadi. O‘zbek tilida esa, bu so‘z yuqoridagi ma’nolarni anglatishdan tashqari, *boylik, mol-dunyo* ma’nolarni ifodalash uchun ham ishlatiladi. Buning o‘ziga xos sababi bor. Bu sabab *jahon* so‘zining *dunyo* so‘zi bilan sinonimik variantda qo‘llanishida bo‘lsa kerak. Chunki xuddi shunday ma’nolar anglatish xususiyati *dunyo* so‘zida ham mavjuddir. Lekin shunisi borki, *dunyo* so‘zining miqdoran *ko‘plik, boylik, mol-mulk* tushunchalarini anglatishi boshqa turkiy tillar uchun xos bo‘lib qolgan. Xususan, o‘zbek tilida “*dunyo ish bo‘libdi*”, “*uning dunyosi barcha avlodlariga ham yetadi*” kabi qo‘llanishlarda ana shu semantikani anglash mumkin. *Jahon* so‘zining o‘zbekcha misollarida ma’nosiga diqqat qiling: *Jang bo‘lsa jahan, ash bo‘lsa qazan, bosh omon bo‘lsa, boylik topiladi. Bizmu japan tutup kergen, Biya ham mol-dunyo ko‘rganmiz*. Shuningdek, *japan* so‘zi *ajab, juda, talay, ko‘p* kabi so‘zlar o‘rnida qo‘llanib, kuchaytiruv ottenkesi bilan bog‘liq bo‘lgan modal ma’nolar ham ifodalaydi.

O‘zbek tiliga o‘zlashgan fors-tojik so‘zlarining ma’no kengayishi, asosan, ikki holatda ko‘rinadi. Birinchi holatdagi so‘z ma’nosining kengayishida o‘zlashgan so‘z hech qanday formal o‘zgarishga uchramaydi. Yuqorida keltirilgan misollarimizda ana shu xususiyat mavjud bo‘lib, uni ma’no kengayishining bevosita ifodalanishi deb nomlash mumkin. Ikkinchi holatda so‘z ma’nolarining kengayishida murakkab lingvistik protsesslar amal qiladi: o‘zlashgan fors-tojik so‘zi o‘zbek tilining modal ma’noli fe’llari bilan birga qo‘llana boshladi. Buni shartli ravishda so‘z nomlash mumkin.

So‘z ma’nosining kengayishidagi bevosita ifodalanish quyidagi holatlarda yuzaga keladi:

1. Fors-tojik so‘zlari o‘zbek tili forma yasovchi affikslarini qabul qiladi: *neyche* – *naycha*. Bu so‘z cholg‘u asbobining kichikligini anglatishdan tashqari, suyuq jismlarini o‘lchaydigan qadimiy asbob ma’nosida ham ishlatiladi. Lekin bunday xarakterdagi misollar o‘zbek tilida kam uchraydi.

2. Fors-tojikcha so‘zlar fe’l yasovchi affikslar bilan qo‘shiladi va o‘zbekcha ot yoki sifat turkumidagi biror so‘z bilan birikib, qo‘shma fe’lning ko‘makchi komponenti bo‘lib keladi. Masalan: *aqcha jaylamaq* birikmasida *pul, yig‘moq, pul to‘plamoq; otun jaylimaq* birikmasida *o‘tin tayyorlamoq, hozirlamoq; pichaqi tashqa jaylamoq* birikmasida *qayramoq; uni allaqachon joylimiq* birikmasida *yo‘q qilmoq, o‘ldirilmoq; yeqi yerlerge jaylashmaq* birikmasida *ko‘chib kelmoq: ishlar jaylashti* gapida esa, *tartibga solinmoq, tinchimoq* kabi ma’nolarni anglatgan.

3. Fors-tojik so‘zlari o‘zbekcha yordamchi fe’llar bilan birikib, qo‘shma fe’llarning yetakchi komponenti bo‘lib keladi. O‘zbek tilida o‘zlashgan fors-tojik so‘zlarining bir qatlami o‘zbek tili zaminida o‘z ma’no ifodasini butunlay yo‘qotib, asl tushunchasi bilan aloqador bo‘lmagan boshqa ma’nolar anglatishga ko‘chgan. Bunday xarakterdagi so‘zlar o‘zbek tilida fonetik va morfologik strukturasini u qadar o‘zgartirmasa-da, ular o‘zaro yaqinlikka, bog‘lilikka

ega bo‘lmagan ma’nolar ifodalaydi: xullas, o‘zbek tili zaminida ular butunlay yangi so‘z bo‘lib qayta tug‘iladi. O‘zlashgan so‘z ma’nosi bilan uning o‘z tildagi varianti orasida ma’no bog‘liqligi unutiladi. Masalan, *obxo‘r*, *ob+suv+xo‘r*, “*emoq*” fe‘lining hozirgi zamon formasi so‘zi tojik tilida ko‘p ma’noli so‘zlardan bo‘lib, o‘z ma’nosida *suv ichuvchi*, *ko‘p suv ichadigan kishi*: *odami obxo‘r*, ko‘chma ma’nolarda qo‘shni va yaqin tanishlarga nisbatan qo‘llanadi: *hamsolhoi obxo‘r*. O‘zbek tilida esa, bu so‘z tojik tilidagi tushunchasi bilan mutlaqo aloqasi bo‘lmagan predmet nomini – “*kosa*”ni anglatib nomerativ so‘z sifatida qo‘llanadi.

Xulosa qilib aytganda, Qashqadaryo viloyati o‘zbek shevalariga xos o‘zlashma so‘zlar mintaqa aholisi o‘rtasidagi uzoq yillik madaniy, iqtisodiy va tilshunoslik aloqalarining amaliy natijasi sifatida shakllangan. Maqola natijalari shuni ko‘rsatadiki, bu leksik birliklar shevalarda nafaqat fonetik va morfologik jihatdan, balki semantik jihatdan ham muayyan o‘zgarishlarga uchragan. Ayrim so‘zlar o‘zining dastlabki ma’nosini saqlab qolgan bo‘lsa, boshqalari esa yangi, mahalliy nutq muhitiga mos ma’nolarni anglatadi. Tildagi so‘zlarning semantik taraqqiyotini shu tilda so‘zlashuvchi xalqlarning tarixiy taraqqiyoti bilan bog‘liq holda tekshirish kerak. Tarixiy voqea va hodisalar avvalo tilning lug‘at sostavida, xususan, so‘zlarning leksik ma’nosida o‘z ifodasini topgan bo‘ladi. O‘zbek shevalariga xos o‘zlashmalarni keng monografik tarzda o‘rganish bugungi o‘zbek dialektologiyasi oldidagi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Shuni aytishimiz kerakki, shevalardagi bunday o‘zlashmalar til taraqqiyotining tabiiy jarayoni sifatida qaralib, ularning semantik o‘zgarishlarini tahlil qilish nafaqat dialektologik, balki tarixiy va madaniy jihatdan ham muhim ilmiy manba bo‘lib xizmat qiladi.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Звегенцев В.А. *Семасиология*. – Москва: Изд-во МГУ, 1957.
2. Гумилёв Л.Н. *Древние тюрки*. – Москва: Азбука-классика, 1993.
3. Чомий А. *Нафахот ул-унс*. – Чилди 1. 1890.
4. Nafasov T. *Qashqadaryo o‘zbek shevalari lug‘ati*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
5. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. I–VI jild. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023.
6. Боровков А.К. Узбекско-таджикское двуязычие и вопрос взаимоотношения таджикско-узбекского языков // *Учёные записки института Востоковедения АН СССР*, Т. IV. – Москва, 1952.
7. Жўраев Б. Юкори Кашқадарё ўзбек шевалари. – Т.: Фан, 1962.
8. Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек адабий тили ва ўзбек халқ шевалари. – Т., 1962.
9. Фарҳанги забони тоҷики қ. 1-2. – Москва: Советская энциклопедия, 1969.
10. Миртожиев М., Махмудов М. Тил ва маданият.- Тошкент: “Ўзбекистон”, 1992.
11. Ўзбек шевалари лексикаси.-Тошкент: Фан, 1991.
12. Юсупов К. Ўзбек ва тожик тилларининг ўзаро таъсири.-Тошкент: Фан. 1974.
13. Гулямов Х. Узбекско-таджикские языковые связи.-Ташкент: Фан. 1983.
14. Зокиров М. Лингвистик интерференция ва унинг ўзбек-тожик билингвизимида намоён бўлиши. Ф.ф.н. дисс. –Тошкент, 2007.
15. Жўраев Ш. “Билингвизм шароитида тожик ва ўзбек тилларининг лексик сатҳдаги ўзаро алоқалари (Самарқанд вилояти материаллари асосида) Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. – Самарқанд, 2018.
16. Миртожиев М. Ўзбек тили семасиологияси.-Тошкент: “Мумтоз сўз”, 2010.
17. Абдиев М. Соҳавий лексиканинг систем таҳлили(Самарқанд вилояти касб-хунарлари материаллари асосида). Филология фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси. Тошкент, 2004.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o’tkazilgan sammitida ko’zda tutilgan o’zaro aloqalarni jadallashtirish bo’yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O’zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO’NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoshlik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O'zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to'liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to'liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo'lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o'zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo'lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so'zdan ko'p bo'lmagan shaklda bo'lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so'zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo'minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o'rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o'zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant’ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı’na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu’nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
 - Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmemelidir.
 - Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
 - Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalden yazar(lar) sorumludur.
 - Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
 - Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
 - Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKÖLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 20-oktabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 24-oktabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –9.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma №742

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004